

Joachim Roman Bar

Rozwój stanów doskonałości w Polsce : (program dalszej pracy)

Prawo Kanoniczne : kwartalnik prawno-historyczny 23/1-2, 319-322

1980

Artykuł został zdigitalizowany i opracowany do udostępnienia w internecie przez Muzeum Historii Polski w ramach prac podejmowanych na rzecz zapewnienia otwartego, powszechnego i trwałego dostępu do polskiego dorobku naukowego i kulturalnego. Artykuł jest umieszczony w kolekcji cyfrowej bazhum.muzhp.pl, gromadzącej zawartość polskich czasopism humanistycznych i społecznych.

Tekst jest udostępniony do wykorzystania w ramach dozwolonego użytku.

dokonywać się w ramach pełnej wspólnoty biskupów między sobą i następcą św. Piotra. Dalej rozciąga się na wspólnotę poszczególnych biskupów z ich kapłanami, z zakonnikami i z zakonnicami. Ta wspólnota buduje z kolei wspólnotę z laikatem, który ma decydujące znaczenie w dziele ewangelizacji współczesnego świata. Powołanie kapłańskie, powołanie zakonne oraz powołanie świeckich realizuje się w Kościele partykularnym poprzez służbę całej wspólnocie Ludu Bożego.

Dyskusja, która wywiązała się po referacie uzupełniła jego treść, Ks. doc. E. Sztafrowski zwrócił uwagę na to, że ks. Kardynał Wojtyła w swoich wypowiedziach często wracał do idei służby Kościołowi powszechnemu poprzez Kościół partykularny, a obecnie jako papież, wizytując diecezję rzymską, daje dowód swojego osobistego zaangażowania w nią.

Podkreślono, że w najnowszej eklezjologii pokazuje się model Kościoła — Sługi; diakonia wewnątrz Kościoła i na zewnątrz, w stosunku do świata (ks. dr M. Stasiak, ks. doc. T. Pieronek).

Ks. dr B. Zubert zaznaczył, że w służbie Kościoła partykularnego Kościołowi powszechnemu zakony powinny odegrać szczególną rolę. Na zakończenie uczestnicy Sympozjum przestali telegram z adresem hołdowniczym od papieża Jana Pawła II.

Ks. Jan Dyduch

ROZWÓJ STANÓW DOSKONAŁOŚCI W POLSCE

(Program dalszej pracy)

W badaniach naukowych nad prawem partykularnym zakonnym w Polsce, prowadzonych od 1955 r., miałem przed oczyma ogólniejsze pytanie: co Polska wniosła do rozwoju i organizowania życia zakonnego w Kościele, przez zakony powstałe na ziemiach polskich. Gdy zacząłem zbierać materiały przekonałem się, że trzeba się zapoznać z kilkudziesięcioma zakonami. Każdy bowiem zakon jest oddzielnym zjawiskiem historycznym i prawnym, posiada własną strukturę organizacyjną, prawo partykularne i działalność. Dla zrozumienia tego wszystkiego należy szczegółowo przebadać archiwalia poszczególnych zakonów, zazwyczaj dość obszerne, a także inne archiwalia, np. w kuriach biskupich. Wnet też zorientowałem się, że brakuje podstawowych opracowań historycznych o zakonach powstałych na ziemiach polskich, a konstytucje tych zakonów przeważnie nie były ogłoszone drukiem.

Zrozumiawszy, że bez szczegółowych badań nad poszczególnymi zakonami nie można dać odpowiedzi na postawione pytanie ani pełnej ani zadawalającej, zwróciłem się do opracowań szczegółowych. Najpierw podałem rys ogólny zakonów polskiego pochodzenia¹, gdzie

¹ *Polskie zakony*, Prawo Kanoniczne 4(1961) 421—592, odb. s. 172. —

zaznaczyłem okoliczności ich powstania, cel szczegółowy, zasady organizacyjne i stan prawny. Następnie zająłem się szczegółowo niektórymi zgromadzeniami zakonnymi, jak prezentkami², serafitkami³, zgromadzeniem Matki Bożej Miłosierdzia⁴, benedyktyнками samarytankami⁵, obliczankami⁶, misjonarkami św. Rodziny⁷, tereżjankami⁸, i zgromadzeniem Córek Serca Maryi⁹. Specjalne studium poświęciłem zgromadzeniom zakonnym bezhabitowym stworzonym przez Sługę Bożego Honorata Koźmińskiego¹⁰. Zająłem się także niektórymi konstytucjami¹¹, aby na tych przykładach wskazać dalsze możliwości badań.

W przeciągu ostatnich trzydziestu lat wzrosło zainteresowanie historią zakonów w Polsce, zostały opublikowane liczne studia o poszczególnych zakonach¹², a wiele rozpraw magisterskich i doktorskich

Nowszy przegląd zgromadzeń zakonnych powstałych w Polsce, opartych na regule św. Franciszka, zob.: Bar J. (red.): *Zakony św. Franciszka w Polsce w latach 1772—1970*, Warszawa 1978 cz. 1.

² Rozprawę obejmującą 7 rozdziałów i dodatek źródłowy wydałem drukiem w czterech odcinkach:

- a) *Zgromadzenie panien Ofiarowania N. Maryi Panny i jego ustawy (1627—1955)*, *Polonia Sacra* 10(1958) z. 1, s. 219—251;
- b) *Z dziejów zgromadzenia panien prezentek*, *Nasza Przyszłość* 10 (1959) 209—245;
- c) *Z dziejów wychowania dziewcząt w dawnej Polsce (Zakład panien prezentek w Krakowie)*, *Prawo Kanoniczne* 2(1959) nr 3—4 s. 313—339;
- d) *Najstarsze dokumenty zgromadzenia panien prezentek*, *Nasza Przyszłość* 7(1959) 277—298.

³ *Zgromadzenie sióstr serafitek 1881—1961*, *Prawo Kanon.* 6(1963) 75—211, odb. s. 137.

⁴ *Zgromadzenie Matki Bożej Miłosierdzia (1862—1962)*, *Prawo Kanon.* 9(1966) nr 3—4 s. 27—184, odb. s. 158.

⁵ *Początki zgromadzenia sióstr benedyktynek samarytanek*, *Prawo Kanon.* 10(1967) nr 1—2 s. 143—192, odb. s. 50.

⁶ *Zgromadzenie sióstr obliczank (1888—1958)*, *Prawo Kanon.* 10 (1967) nr 3—4 s. 79—123, nadb. s. 45.

⁷ *Zgromadzenie sióstr misjonarek św. Rodziny (1905—1959)*, *Prawo Kanon.* 12 (1969) nr 1—2 s. 35—118, nadb. s. 84.

⁸ *Początki zgromadzenia sióstr św. Teresy od Dzieciątka Jezus (1936—1965)*, *Prawo Kanon.* 22(1979) nr 1—2, s. 59—91, nadb. s. 33.

⁹ *Zgromadzenie Córek Serca Maryi (SS. Sercanek) w latach 1885—1958*, *Prawo Kanon.* 23(1980) nr 1—2.

¹⁰ *Z dziejów nowych form organizacyjnych stanów doskonałości w Polsce*, *Prawo Kanon.* 8(1965) nr 3—4 s. 189—213, nadb. s. 25.

¹¹ *Najstarsze konstytucje zgromadzenia służebnic Serca Jezusowego*, *Roczniki Teolog.-Kanoniczne* 13(1966) zes. 5 s. 21—27; *Konstytucje zgromadzenia sióstr franciszkanek od cierpiących (1884—1954)*, *Prawo Kanon.* 14(1971) nr 1—2 s. 105—121.

¹² Zob. Wyczański H. E., *Bibliografia historii Kościoła w Polsce za lata 1944—1970*, Warszawa 1977 cz. 2 s. 102—142; Stopniak F., *Bibliografia historii Kościoła w Polsce za lata 1971—1972*, Warszawa 1977 s. 174—176; Banaszak M., *Bibliografia historii Kościoła w Polsce za lata 1973—1974*, Warszawa 1978 s. 333—338. — Z najnowszej literatury zob. np. Wójcik M., *Zgromadzenie sióstr służek NMP Nie-*

z tej dziedziny znajduje się w maszynopisach w Bibliotece KUL w Lublinie i w Bibliotece ATK w Warszawie. Również przedmiotem badań naukowych stała się działalność zakonotwórcza niektórych założycieli zakonów w Polsce, z okazji pisania ich biografii, jak np. bpa Pelczara¹³, arcybpa Felińskiego¹⁴, o. Honorata Koźmińskiego¹⁵, m. Urszuli Ledóchowskiej¹⁶ i i.

Równocześnie zostały prawie we wszystkich zakonach polskiego pochodzenia uporządkowane archiwa, stąd będą ułatwione studia nad prawnym stanem tych zakonów i ich konstytucjami.

Sądzę, że w najbliższych latach, po przebadaniu historii jeszcze niektórych zgromadzeń zakonnych i pewnej liczby konstytucji zakonnych, będzie można przystąpić do opracowania systematycznego dzieła na temat rozwoju stanów doskonałości w Polsce.

Dzieło to można ująć w siedmiu rozdziałach (poza wstępem i zakończeniem) w taki sposób:

R. I. Przegląd zakonów założonych na ziemiach polskich.

— Najlepiej w porządku chronologicznym, a więc w XIII w. bracia dobrzyńscy, w XVI w. na Warmii siostry św. Katarzyny, w XVII w. oo. marianie i ss. prezentki, w XVIII w. ss. życia Maryi (ss. maria-witki) i bracia św. Rocha (rochici). W XIX i XX w. powstało największej zgromadzeń zakonnych, wobec tego należałoby je odpowiednio zgrupować, np. wg terytoriów powstania i chronologii, typu ascetycznego itp.

— Trzeba podać charakterystykę zakonu, główne linie rozwoju, literaturę.

R. II. Przyczyny powstania zakonów.

— Będą to przyczyny ogólne, jak potrzeby Kościoła i społeczeństwa i przyczyny szczegółowe: natchnienie założyciela, zaplanowanie ze względu na specjalne okoliczności, podział zgromadzenia i i.

R. III. Założyciele.

— Biskupi, kapłani, zakonnice, osoby świeckie.

— Czasem kilku założycieli. Trzeba też podkreślić udział pierwszych przełożonych generalnych zgromadzeń żeńskich, gdy założycielami byli biskupi lub kapłani.

R. IV. Proces formowania się zakonu.

pokalanej, t. I Powstanie, rozwój i działalność w latach 1878—1918, Mariówka 1978.

¹³ Kasperkiewicz K. M., *Śługa Boży Józef Sebastian Pelczar biskup przemyski obrz. tac., rys biograficzny*, Rzym 1972.

¹⁴ Wyczawski H. E., *Arcybiskup Zygmunt Szczęsny Feliński 1822—1895*, Warszawa 1975.

¹⁵ Werner M., *O. Honorat Koźmiński kapucyn 1829—1916*, Poznań—Warszawa 1972.

¹⁶ Ledóchowska J., *Życie i działalność Julii Urszuli Ledóchowskiej*, Poznań 1975.

— Powstanie grupy, zatwierdzenie przez ordynariusza miejscowego, zatwierdzenie przez Stolicę Apostolską.

— Jak długo trwał ten proces, jakie czynniki ułatwiały albo przeszkadzały.

R. V. Cel szczegółowy zakonu.

— Nauczanie, pielęgnowanie chorych, akcja religijno społeczna, misyjna lub inny cel.

— Czy cel zamierzony na początku był dalej realizowany, czy został zmieniony i dlaczego.

R. VI. Kierunek ascetyczny.

— Nawiązanie do wielkich zakonów (benedyktynów, franciszkanów), dominikanów, augustianów), czy bez tego, dlaczego?

— Jak ten kierunek uwydatniał się w praktykach pobożnych, w pracy.

R. VII. Prawo partykularne.

— Reguła, konstytucje, zwyczajnik (dyrektorium).

— Jakie reguły wspólne dla kilku zgromadzeń (św. Benedykta, św. Augustyna, św. Franciszka...)?

— Kto układał konstytucje, czy wpływ innych krajów, czy twory polskie?

To są podstawowe myśli, które trzeba odpowiednio rozwiązać, stosownie do zebranych materiałów, mając na uwadze powstanie i rozwój poszczególnych zakonów.

Ze względu na stan zdrowia i wiek nie będę już mógł opracować tego dzieła syntetycznego, ale przekazuję temat i różne wskazania ks. drowi Julianowi Kałowskiemu, który interesuje się tym zagadnieniem i na podstawie materiałów archiwalnych zdobytych w Rzymie opracował początki zgromadzenia sióstr życia Maryi (mariawitek) powstałych w XVIII wieku w diecezji wileńskiej. Jest nadzieja, że tak badania nad rozwojem zakonów w Polsce w aspekcie rozwoju prawa partykularnego zostaną ujęte w dzieło syntetyczne i doprowadzone do pomyślnego końca.

O. Joachim Roman Bar OFM Conv.